

Ferencz József püspök főtanácsi megnyitó beszéde.

Méltóságos és főt. Egyh. Főtanács!

Lelkem még mindig dicső emlékü Mátyás királyunk szobrának f. évi oct. hó 12-én történt leleplezési ünnepélyének lélekemelő hatása alatt áll s jól esik nekem arra e helyen is visszaemlékezni. Mert a mi öröme és dicsősége hazánknak: öröme és dicsősége volt és lesz mindig egyházunknak is. Szívünkben a hazafiui érzés és szent vallásunk szeretete ugyanazon egy helyet foglalják el. Egyik a másikkal összeütközésbe soha sem jöhetnek; sőt mint édes testvérek kölcsönösen segítik és támogatják egymást. Hazafiságunkat vallásosságunk még fokozza s vallásosságunk a hazafiui érzéstől áthatva még erősebbé és ragyogóbbá lesz.

Nem ide tartozik s helye sincs itt annak, hogy én a városunkban felállított Mátyás király szobrának jelentőségét s messze századokon át érvényesülő erejét fejtegessem, de annyit legyen szabad mégis mondanom, hogy én úgy érzem, hogy e szoborral nemzetünk a küzdelemre, a melyet a magyar állameszme megvalósításáért még mindig vívnia kell, új erőt nyert s ezzel a jövő iránti reményünk is, mely súlyos megpróbáltatásaink között, mint vihartól körbácsolt árbooz a hajón, keblünkben nem egyszer inogni látszik, erősebb, biztosabb és megingathatlanabbá lett. Éppen ezért áldom a Gondviselést, hogy nemzetemmel én is örvendhetek e szobor felállításának, hogy tanuja lehettem leleplezési ünnepélyével nyilvánult országos lelkesedésnek s jelen főtanácsunk üdvözlésére nem talállok megfelelőbb szavakat, mintha szemeimet az égre emelve, lelkem egész hevével így kiáltok fel: „Éljen a haza! Éljen a király!”

Méltóságos és főtisztelendő egyh. Főtanács! Egyházi törvényeink értelmében, Isten segedelmével tehát ismét egybegyűltünk, hogy egyházunk ügyei felett tanácskozva, annak réseit kipótoljuk, falait erősítgessük, ha a szükség úgy kívánja, párkányai és pillérei helyett

újakat rakjunk; vagyis, hogy egyházunk érdekében megtegyük mindazt, a mi annak nemcsak fennmaradását, hanem fejlődését és haladását is biztosítja. Mert mint a lelkiismeretes jó gazdának mindig van valami tennivalója birtoka körül: bizony nekünk is van és lesz mindig drága örökségünk, egyházunk körül. Sőt nekem úgy tetszik, mintha e végből hova-tovább mind több dolgunk lenne a helyett, hogy kevesbednék, inkább gyarapszik a gondunk.

Különben én ezt természetesnek is találom. Nem is lenne jó, ha nem így lenne. Mert ez azt mutatná, hogy egyházunk megszűnt fejlődni, gyarapodni s nem életképes. Az apostolnak ama nyilatkozata: „Nem hogy immár elértem volna célát, hanem igyekszem, hogy azt elérjem“ — minden időkre szóló intés és buzdítás, a melyről nem lehet és nem szabad soha megfejeltkezni. Nekünk is, mint egyháznak, célunk a végtelenbe nyulik. Soha sem mondhatjuk el, hogy azt elértük. De hogy lépésről-lépésre közelebb jussunk ahhoz, mint a hogy az egyház alapítása körül tevékeny apostol is tevé, erre nekünk is szüntelen igyekeznünk kell, ebben nekünk is szüntelen munkásoknak kell lennünk. S hogy ez igyekezetünk megvan, annak talán nem utolsó bizonyítéka jelen főtanácsunk tárgysorozata is, a melyen végig tekintve, valóban, aggodalom szállja meg keblemet, vajjon a legjobb akarat mellett is, képesek leszünk-e azt a maga egészében letárgyalni?! Általában mindnyájan tapasztalhattuk, hogy a közelebbi években egyh. főtanácsainknak mindig annyi tárgya volt, hogy azokat a legnagyobb igyekezettel is nehezen tudtuk mind elintézni; egy részét nem egyszer kénytelenek voltunk egy következő gyűlésre halasztani. És ha így megy, kénytelenek leszünk vagy két főtanácsi gyűlést tartani évenként, vagy a főtanácsi tárgyak egy részének érdemleges elintézését az E. K. Tanácsra bízni, oly módon, hogy azok csak ennek évi jelentése rendjén hozassanak Egyh. Főtanácsaink tudomására. Szóval, valamely módját mindenestre ki kell találnunk annak, — ideértve természetesen a házszabályok szigorú megtartását is, a mely megszabja, hogy ki hány-szor szólhat hozzá valamely tárgyhoz, — hogy főtanácsaink dolgát a lehetőleg megkönnyítsük. S e tekintetben bátor voltam egy indítványt is tenni, a mely a tárgysorozat rendjén elő fog fordulni s nagyon örvendenék, ha olyannak találtatnék, hogy azzal egyelőre legalább a kísérletet meglehetne tenni a jelzett irányban.

Helyén lenne talán megnyitó beszédben jelen főtanácsi gyűlésünk fontosabb tárgyait kiemelni. De ezzel nem kívánom a tanács-

kozásnak különben is rövidre mért idejét még inkább megrövidíteni. Legyen szabad azonban egyre mégis rámutatnom. A tárgysorozatnak 16. pontja alatt ez áll: „Egyházi közigazgatási államszegély-kérésre előterjesztés“.

Ki az közülünk, a ki a legnagyobb örömmel, a kegyeletes érzésnek egy nemével ne gondolna mindannyiszor az 1848. évi XX-ik t.-cikkre, melynek 1-ső §-ában addig csak Erdélyben törvényesnek ismert unitárius vallásunk, az Unio következtében egész Magyarországra kiterjedőleg törvényesen bevett vallásnak lett nyilvánítva. E törvény tovább 3-ik §-ában minden bevett vallásfelekezet egyházi és iskolai szükségeinek közálladalmi költségek által leendő fedezését mondotta ki. Nagy és szép gondolat, a minő csak egy olyan korban, egy olyan törvényhozás kebelében születhetett meg, minő az 1848. évi korszak volt, telve a szabadság, a testvériség és egyenlőség nemcsak frázisszerű, hanem hamisítatlan szent eszméivel. Nagy idő is kellett ennek megérésére. Mert lám, e törvény egy félszázaddal meghozatala után sines még megvalósítva. De úgy látszik, hogy mindinkább közeledünk megvalósításához. Kétséget nem szenved, hogy e törvénynek olyan magyarázatot is lehetne adni, a mely annak értékét nagyban csökkentené s inkább ellene, mint mellette kellene küzdenünk. S részemről inkább minden előnyeiről lemondanék, minthogy egyházunk önkormányzati jogának veszélyeztetésével jussak hozzá azokhoz. Pedig a törvénynek betűszerinti végrehajtása — gondolatom szerint — végeredményében az egyházakat is állami intézményekké, tisztviselőinket, belső embereinket állami hivatalnokokká tenné, a mi nekem legalább soha sem volt és soha sem is lesz eszményem. Ez annyi lenne, mint útját állani a vallásos eszmék minden további fejlődésének, a mire — sajnos — így is nagy hajlandóság mutatkozik, még olyan körökben is, a hol ugyancsak verik az emberek a mellöket, hogy ők a vallásos szabadelvűség magaslatán állanak. Őszintén megvallva, ettől tartva, nem kívántam eddig tevékenyebb részt venni a szóban levő törvény végrehajtása körül az újabb időben megindított mozgalomban; sőt azt bizonyos aggodalommal néztem. Miután azonban e törvényre nézve a nézetek annyira tisztultak, miután annak betűszerinti végrehajtása helyett az erre legilletékesebb tényezők is, csak azon törvényben lefektetett elvet kívánják érvényre juttatni s ettől, a mint e kérdésnek a mult országgyűlésen felmerült tárgyalása rendjén, magának nagyérdemű vallás- és közoktatásügyi ministerünk-

nek, dr. Wlassics Gyula úr ónagyméltóságának nyilatkozatából örömmel győződhattünk meg, mai kormányunk sem zárkozik el s tulajdonképpen ez elv folyományának tekinthetjük tanítóink és lelkeszeink fizetésének államilag történt kiegészítését, tanintézeteink segélyezését, valamint egyházi segély czimen a törvényhozás által évenként megszavazott összegeket — magam is úgy vélem, hogy mi sem hallgathatunk; mert a néma gyermeknek anyja sem érti meg szavát s a jelzett előterjesztés erre irányul, a mire nézve azonban szükségesnek tartom egy pár megjegyzést már előzetesen megtenni.

Ha egyházi közigazgatás czimen államsegélyért akarunk folyamodni, erre nézetem szerint nem elég taláalomra egy bizonyos összeget megállapítani, a mint ezt küüllői egyházkörünk tette, a melynek közgyűléséből felterjesztett indítvány következtében kerül a szóban levő előterjesztés jelen főtanácsunk eleibe, hanem szükséges ehhez a részletes számításokat megtenni s én magam munkába is vettem ezt, mielőtt küüllői egyházkörünk ez iránti indítványa E. K. Tanácsunkhoz beérkezett volna; sőt már arra is készen voltam, hogy a folyamodást E. K. Tanácsunk útján megtegyem. De mivel az általam eszközölt és eszközöltetett számításokat sem találtam eléggé kimerítőeknek, jobbnak láttam a folyamodást egyelőre még elhalasztani. S ez ügyet most sem látom annyira előkészítve, hogy egyházi közigazgatási államsegély iránti folyamodásunkat jelen főtanácsi gyűlésünkben megtehessük; elégnék tartom s azt kérem is, hogy bizassék meg E. K. Tanácsunk ez irányban a szükségeseket legjobb belátása szerint megtenni. Mert ismétlem, hogy e czélból alapos számításokat kell tenni s közigazgatási államsegély-kérésünknél tekintetbe kell venni nemcsak a szorosabb értelemben vett administratiót, erre hivatott egyes tisztviselőinket, hanem hiveink egyetemét is, hogy a mennyire lehetséges, a rájuk nehezedő súlyos egyházi adóteher e segély által könnyítve legyen. Mert hiába építünk tornyot, ha a fundamentum porladozni kezd. S én meg vagyok győződve, hogy kellően felszerelt folyamodásunkat kormányunk, a melynek egyházunk iránti jóindulatát eddig is több alkalommal szerencsénk volt tapasztalni, most a mikor az 1848. évi 20-ik t.-cz. 3-ik §-ában lefektetett elvnek maga teljességében való megvalósítását, itt most mind elő nem számlálható állami és nemzeti érdekek veszélyeztetése nélkül, többé halogatni alig lehet, szintén gondos figyelemmel lesz egyházunk iránt is, a melynek bár száma csekély, de talán dicsekvés nélkül elmondhatjuk, hogy a haza érdekeinek s

főleg nemzeti kulturánk szolgálatából mindig kivette a maga részét s a ki legközelebről csak ujonnan épített kollegiumunkat megnézi, a melynek falai között alig pár héttel ezelőtt hangzott el a legnagyobb magyar költőnek, Jókai Mórnak egyházunk és vallásunk iránti elismerése, a ki mondom, csak ujonnan épített kollegiumunkat megnézi, azt hiszem, kénytelen lesz beismerni, hogy aránylag, ismétlem aránylag hazánkban egyetlen egy felekezet sem hozott és nem hoz nagyobb áldozatot hazánk nemzeti és kulturalis érdekeinek, mint a mi unitárius egyházunk a maga alig 70,000 lélekszámból álló népségével, a mely egészben magyar, sőt javarészből székely, tehát a magyarságnak is már elsőszülöttségi jogánál fogva is mintegy essentiája, magva. Különben, a mint értesültem s a napilapokból is már olvastam, egyházunknak előbb 10,000, egy pár év óta 20,000 kor. egyházi segélye a jövő 1903 évi országos költségvetésben már 30,000 koronával van előirányozva. Útban vagyunk tehát az 1848. évi XX-ik t.-cz. 3 §-ának végrehajtásához. S talán nem messze az idő, a midőn egyházunknak is segélyezésére a törvényhozás által eddig évről-évre megszavazott összeg, számbavétetvén egyházunknak összes egyházi és iskolai szükségleteire megkivántató fedezet, egy olyan összegben állittatik meg, a mely e szükségleteket tényleg fedezheti is s ez az összeg aztán nem évről-évre szavaztatik meg s ezáltal nem lesz kitételve a változó kormányok jó s esetleg rossz akaratának, hanem a becikkelyezés által megnyeri egy országos törvény minden garanciáját. Adja Isten, hogy úgy legyen.

Ezek után az atyafiságos szeretet melegével üdvözölve egyh. főtanácsunknak egybegyült tagjait s az előttünk álló tanácskozásokhoz kitartást, személyi tekintetek nélkül mindenben egyházunk közérdekének szem előtt tartását és az eltérő nézetek között egymás véleményének kölesönösen tiszteletben tartását kérve és remélve — jelen egyházi főtanácsunkat ezennel megnyitottnak nyilvánítom.

Az Egyházi Főtanács ülésein elintézett ügyek.

A f. évi egyházi főtanács ülései nem voltak épen oly népesek, mint azt az utóbbi években megszoktuk. Erre bizonyára befolyással volt az, hogy a Mátyás király lovas szobrát a gyűlés előtt két héttel leplezték le Kolozsvárt. Ekkor egyh. tanácsosaink közül többen résztvevén az ünnepségen, nem jöttek ismételten vissza Kolozsvárra. Azonban, bárha a gyűlésen megjelent tagok száma nem volt is oly népes, mint máskor, a jelenvoltak derekas munkát végeztek. Főtanácsoson aligha került valaha annyi tárgy elő, mint most s ezek között többet alapvetőnek tekinthetünk egyházunk életében.

A gyűlés *négy* napon át tartott, okt. 26., 27., 28. és 29. napjain s a következő ügyek intéztettek el.

Az elnöki megnyitó és a tárgysorozat megállapítása után felolvastattak a püspöki és az E. K. Tanácsi évi jelentések, melyeket az E. Főtanács jóváhagyólag tudomásul vett és kinevezettek a különböző főtanácsai bizottságok.

Ifj. Pataky László küüllőköri rendes és Járay Róbert tisztelbeli felügyelő gondnoki állásában megerősítettet.

Jakab Gyulának udvarhelykői felügyelő gondnoki és Ulár Pálnak a pénztári ellenőri állásáról történt lemondása elfogadtatott.

16 alapító levél jelentetett be, melyekkel az illetők különböző egyházi és iskolai célra tettek kisebb-nagyobb alapítványt. Oly szép jele ez egyházunkban és az iránt nyilvánult áldozatkészségnek, hogy örömmel kell e helyen is feljegyeznünk a kegyes alapítók neveit. Ferencz József püspök és neje, id. Daniel Gábor, br. Petrichevich-Horváth Kálmán, Szentiványi Gyula, Benczédi Gergely és neje, Péterfy Zsigmond, unitárius leányok, bölöni egyházközség, sz.-kereszturi népbank, Józán Miklós, br. Kemény Gézáné, Gál Elek és neje, néhai Benczédi Ferencz barátai, Deréky Gyuláné, az 1860. és 1885/6. évben végzett osztálytársak.

Az E. Főtanács a maga részéről is kifejezte hálás köszönetét a nemes szívű alapítóknak.

Az E. Főtanács elismerését fejezte ki nyugalomba vonulása alkalmából Benczédi Gergely főgymn. tanárnak 36 évi hiv és lelkiismeretes szolgálatáért és fájó részvétét László József sz.-kereszturi tanár elhunytá felett; nyugalomba bocsátotta Csegezi Károly csegezi énekvezért.